



VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Investidura com a Doctor "Honoris
Causa" per la Universitat de València a
Manuel Castells Oliván

Laudatio

València, 31 maig de 2001

“LAUDATIO” DEL PROFESSOR MANUEL CASTELLS

Ramon Lapiedra

L'octubre del 63, acabada la llicenciatura en Física, qui ara us parla va marxar a París a prosseguir els seus estudis. Allí vaig trobar una colla d'estudiants antifranquistes i activistes d'esquerra. Uns, com jo, havien passat legalment i confortable la frontera espanyola, però d'altres l'havien passada clandestinament per tal d'evitar les comissaries i les presons del franquisme.

Ens reuníem sovint a la residència d'estudiants d'Antony, on s'allotjaven alguns d'ells, amb el desig comú de lluitar contra la dictadura i, és clar, fer la revolució. Aquelles reunions i contactes van tenir lloc al llarg del curs 63-64, i encara al 64-65, i Manuel Castells era un dels assistents, potser no regular, però sí destacat. Al 62 havia hagut d'escapar precipitadament a França, des de Barcelona, on feia Dret i Econòmiques, i on amb 20 anys era un dirigent del Front Obrer de Catalunya.

A partir del 65, malgrat que vaig romandre a París fins al 69, i Castells també, els nostres camins van divergir i ja no el vaig veure pràcticament. Ni tampoc després, quan arran de la “transició” va tornar parcialment a Espanya, ni mai fins ahir mateix. De tard en tard tenia notícies d'ell per familiars o amics, fins que el seu nom va començar a aparèixer als diaris, i les seues realitzacions van començar a constar-nos, a uns i altres, per notorietat, segons que diu l'acreditada fórmula notarial.

Qui m'hauria dit llavors, a Antony, que 35 anys després seria jo ací fent la seua “laudatio”, en ocasió del seu Doctorat “Honoris Causa” per la nostra Universitat. Fent una “laudatio” que m'honora especialment i que m'és alhora una satisfacció.

En la pel·lícula “Ma nuit chez Maud”, hi ha una escena on el mestre Eric Rohmer dóna una prova singular de la seua saviesa i elegància cinematogràfiques. El protagonista troba en un bar de la ciutat de províncies, on ha anat a residir, un vell conegut a qui no ha vist en els últims deu anys. Es saluden efusivament i l'un pregunta a l'altre:

- Véns molt per aquest cafè?
- No gens, és la primera volta que hi entre, contesta l'altre.
- Per mi també és la primera volta, comenta el primer, i afegeix: no et sembla estrany que, havent tardat tant de temps a retrobar-nos, haja hagut de ser en un lloc que tots dos visitem per primera vegada?

Un moment cavil·lós, però, de seguida convençut, remata l'altre: no té res d'estrany, si ho penses bé. Si durant deu anys mai no hem aconseguit trobar-nos ha estat necessàriament perquè els nostres camins habituals divergien, i així únicament ens hem pogut retrobar en la confluència d'allò inhabitual.

No sabia dir si la meua coincidència de hui amb el professor Castells, després de 35 anys de divergència espacial, confirma la tesi anterior del personatge de la pel·lícula, però val a dir, en consonància amb la tesi, que jo acudisc a la cita d'una “laudatio” ben grata per a mi, però, inhabitual, ateses les meues competències professionals, mentre el professor Castells torna a la ciutat, València, on fa temps va viure uns quants anys, on va fer part del seu batxillerat, on ha tornat molt excepcionalment, i on torna ara per a l'acte extraordinari que és sempre un Doctorat “Honoris Causa”.

Perquè, efectivament, Manuel Castells va fer els cursos quart, cinquè i sisè del seu batxillerat de llavors a l'Institut d'Ensenyament Mitjà "Lluís Vives", de la nostra ciutat, on vivia amb la seua família al C/ Joan Llorens. De manera que, si hem de fer cas a Max Aub quan diu que hom és d'on ha fet el seu batxillerat, hauríem de concloure que Manuel Castells és en gran mesura un valencià de la capital.

Però, l'adolescent que era llavors el nostre professor, continuà amb la seua família un periple que venia d'antuvi i recalà a Barcelona, on el trobem l'any 58 a primer curs de la Facultat de Dret, alhora que cursava també Econòmiques, després d'haver fet el Preuniversitari en aquella ciutat. Ja en aquesta època d'estudiant universitari, Manuel Castells mostra la seua capacitat a l'hora d'excel·lir conjuntament en el compromís polític, l'activisme cívic i la tasca professional, puix que mentre dirigia la revista d'estudiants de la seua Facultat, dirigia teatre universitari i s'implicava en els moviments socials i polítics d'oposició, fins al punt de ser un dirigent del FOC, era al mateix temps un bon estudiant. En aquestes condicions, però, i com deia la cançó, "lo que tenia que pasar pasó": com he dit adés, l'any 62 hagué de fugir a França per tal d'evitar l'empresonament i la tortura de la dictadura.

Un any després, el juny del 64, és ja llicenciat a la Facultat de Dret i Ciències Econòmiques de la Universitat de París, i el maig del 67 Doctor per la mateixa Universitat. Entre el 65 i el 67 el trobem com a investigador a l'"École Pratique des Hautes Études" de París, i entre el 67 i el 70 professor assistent de sociologia al campus de Nanterre, on té com a alumne a Conh-Bendit, amb el qual funda el Moviment 22 de Març, que havia de jugar de seguida el paper de tots conegut en la revolta estudiant del maig del 68.

L'activisme i el compromís polítics continuen, i després del maig francès li falta poc perquè l'expulsen a Espanya. Però, tot això no impedeix la continuació fructífera de la seua carrera acadèmica, i el 1970 és ja professor titular de sociologia a l'esmentada "École Pratique des Hautes Études", on romandrà com a tal fins al 1979. A partir d'aquesta data, fins ara mateix, el professor Manuel Castells és catedràtic, a Berkeley, de la Universitat de Califòrnia. Alhora, però, durant la "transició", visita en alguns moments Espanya, es compromet políticament, i l'autor de "La question urbaine", 12 edicions en la traducció castellana, i traduïda igualment a l'anglès, alemany, italià, portuguès, grec, polonès i japonès, s'implica en el moviment de barris.

L'any 88 sembla que Castells torna definitivament a Espanya. Aquest any és nomenat catedràtic de sociologia de la Universitat Autònoma de Madrid, on funda l'Institut Universitari de Sociologia de les Noves Tecnologies. La seua inquietud intel·lectual i professional el porta, però, a tornar, l'any 93, a la seua càtedra de Berkeley, el lligam amb la qual havia continuat mantenint, i en tornar-hi plenament és nomenat Director del Centre d'Estudis de l'Europa Occidental.

Un nou intent de tornar a Espanya el 96, en ser nomenat professor d'investigació al CSIC, adscrit a l'Institut d'Estudis Socials Avançats, a Barcelona, s'interromp el 97, en què retorna a Berkeley per a encarar millor uns problemes seriosos de salut feliçment superats.

Ara, venint a l'obra de Castells, s'ha de dir que la seua tasca com a teòric de la sociologia, investigador de camp d'àmbit mundial, director d'estudis, treballs i equips d'investigació, consultor de governs líders en el món i de les més altes institucions internacionals, professor, conferenciant, acadèmic i divulgador, és senzillament

hipèrbole. Es tracta d'una ambiciosa síntesi explicativa de com és i com funciona, a escala global, la part més dinàmica i determinant de la societat contemporània. La quantitat d'informació manegada, processada i interpretada en aquest llibre és pertinent i impressionant, i l'abast temàtic i geogràfic de l'estudi i la disquisició que s'hi fan, enorme. Aquest no és un llibre de llibres, ens adverteix l'autor, a pesar de la vasta bibliografia citada. I, en efecte, Manuel Castells hi diu la seua, va directament a l'entrellat de l'assumpte, i fa l'anàlisi d'una realitat social polièdrica que no lamina, ans presenta en tota la seua complexitat i riquesa de contradiccions. El tot està interpretat en un marc teòric unificador que l'autor no exposa tot d'una, però, va desplegant a mesura que el punt assolit en el discurs ho necessita.

Tot i la polèmica actual sobre l'abast real del canvi social que suposa l'entrada en la societat informacional, en el llibre, Castells raona molt convincentment el seu caràcter profundament novedós. Certament, d'avenços tècnics, i d'avenços tècnics d'entitat, n'hi ha hagut en moltes altres èpoques de l'evolució social. Mai com ara, però, una fracció substantiva de la mà d'obra (una fracció molt qualificada) i de la inversió de capital s'havien aplicat de manera programada a la producció, gestió i explotació de la innovació. Una innovació que s'amplia en ser ella mateixa el producte renovat de la innovació precedent, i una innovació que les noves tecnologies de la informació ajuden a difondre a una velocitat que no té res a veure amb la parsimònia en la difusió d'antigues i de no tan antigues invencions. Una difusió que fa irrompre una competència omnipresent, que esperona encara més el procés d'innovació a fi d'ocupar i mantenir unes determinades quotes de mercat. De manera que tot i aquells dubtes sobre l'entitat del canvi informacional, en llegir el llibre de Castells, el lector queda colpit per la idea que un nou factor de canvi social accelerat opera en el mateix cor de la nova societat. Un mecanisme de canvi social tan eficient que, per força, ha de portar en si mateix el contrapès dels seus propis límits. Uns límits que vindran, com a mínim, de les exigències indefugibles de la sostenibilitat i del caràcter fortament desigual del nou creixement econòmic, amb les contradiccions i disfuncions internes que aquest creixement desigual comporta, i amb l'augment de fricció social interna que açò últim suposa. Una fricció interna que pot portar a l'alentiment del ritme d'evolució social. Al costat, però, d'aquests factors involutius, la lògica de la societat informacional és una amenaça permanent de laminació de la diversitat de les identitats. I ací rau una nova font de reaccions contra la informalització que Manuel Castells estudia en el volum II, amb un deteniment especial.

Però, en compte d'escoltar aquest comentarista improvisat, de segur que serà més profitós i divertit per a l'oient curiós escoltar directament el professor Castells, i llegir el llibre, una cosa que em permet recomanar sense fissura des d'ací.

Acabe, doncs, aquesta "laudatio". Tant de bo les meues paraules hagen sabut glossar com cal l'excel·lència dels mèrits científics i acadèmics del professor Castells, a qui m'ha correspost l'honor d'apadrinar i lloar, a la Universitat de València, en ocasió d'aquest Doctorat "Honoris Causa".

València, 31 de maig de 2001.